

Félremagyarózott és elhallgatott igazság!

Egy aljas kor aljas titkai

Készítette: Lovas Beáta

Arany János Református Gimnázium,

Szakközépiskola és Kollégium

Nagykőrös

2016

Tartalom

Bevezető	3
Előzmények	4
A mezőgazdaság államosítása	5
Nagykőrösi kulákság	15
Interjú	17
Konklúzió	24
Bibliográfia.....	27

*„hol zsarnokság van,
mindenki szem a láncban;
belőled búzlik, árad,
magad is zsarnokság vagy;*

*vakondként napsütésben,
így járunk vaksötétben,
s feszengünk kamarában,
akár a Szaharában;*

*mert ahol zsarnokság van,
minden hiában, ”*

Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról

részlet¹

¹ Mohácsy Károly, Vasi Géza: Irodalmi szöveggyűjtemény 12. , Krónika Nova Kiadó, 2012., 171-173.o

Bevezető

Dolgozatomat Illyés Gyula „Egy mondat a zsarnokságról” című versének részletével kezdem. Hiszen minden egy korszak szörnyű, egy nemzetet elnyomó, de végleg el nem tiporó zsarnokoskodó rendszeréből indult ki. Pályázatom témája az 1950-es évek kuláknak kikiáltott gazdálkodók szörnyű sorsa és szenvedéseik helyi kontextusba helyezése.

Számomra azért fontos a történelem ismerete, hogy az emberiség múltbéli hibáiból tanulhassunk és elődeink tapasztalataival gazdagodva tudjunk élni a jelenben. A magyarországi kommunista időszak különös fontossággal bír az életemben, hiszen nagyszüleim ebben az időszakban nőttek fel, fiatalságukat a szovjet elnyomás eseményei határozták meg. Azt gondolom, generációnknak nagy jelentőséget kell tulajdonítania a történelemnek, de leginkább ennek a szörnyű időszaknak, hiszen mi vagyunk az utolsó generáció, amely a leghitelesebb módon kaphatja kézhez a rendszerváltás előtti történeteket, tapasztalatokat. A történelem korábbi eseményei is megrendítik és elgondolkoztatják az embert, viszont kortársaimnak és nekem lehetőségünk nyílik arra, hogy nagyszüleink, dédszüleink személyes tapasztalatai által kapjunk képet az adott korról. Ahogy készítettem a dolgozatomat, alkalmam nyílt olyan időssekkel beszélgetni, akik ebben a korban éltek, és a történeteik hallatán még fontosabbnak látom az emlékezetük továbbadását, mert ez a mi örökségünk. Hihetetlen volt látni, hogy mennyi életerő és hazaszeretet lakozik a megviselt idősökben, amelyekből nekünk kötelességünk erőt meríteni, és gondoskodni arról, hogy soha többé ne kerülhessenek a magyar emberek ilyen kiszolgáltatott helyzetbe.

Előzmények

Magyarország 1945. január 20-án fegyverszünetet kötött az országokkal, melyekkel hadban állt. Nemcsak a trianoni békeszerződés által elvesztetett területek maradtak idegen kézen, hanem újra elveszítette Magyarország a területeinek jelentős részét. Magyarország a második világháborút követően a szovjet érdekszférába került, ezért a szovjetek megszállási területe lett. Az országra 3 hatalmas teher hárult: jóvátételt kellett fizetnünk, el kellett látnunk az itt állomásozó oroszokat és gondoskodnunk kellett a közellátásról. A háború utáni első demokratikus választásokon a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt (FKGP) került hatalomra. Ekkor a kommunisták már akkora hatalommal bírtak, hogy el tudták kezdeni a szalámi taktikát. A szalámi taktikát alkalmazva iktatták ki a kommunizmus ellenes, a szovjet ideálba nem illő párttagokat. A szovjet megszállás hatására pártkoalíció jött létre. Már 1946-ban megkezdték a tervgazdálkodás bevezetését, mely 1947. augusztus 1-jén meg is valósult. A kidolgozott hároméves terv kimondta, hogy 3 év alatt az országnak mekkora összeget kell fordítani a bányászatra, iparra, közlekedésre, építkezésre, szociális célokra és mezőgazdaságra. Felállították a Tervgazdasági Tanácsot és az Országos Tervhivatalt. 1947-ben folyt le a második nyíltan manipulált választás. A baloldali pártok úgy szereztek szavazatokat, hogy a vándorszavazók a hamis kék cédulákkal több helyen is szavaztak. A szavazócédulák színe miatt hívjuk „kékcédulás választások”-nak. A választások csak a színjáték kellékei voltak. 1948. február 18-án aláírták a magyar-szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt. Ez a Szovjetunióknak előnyt nyújtott, hiszen megakadályozta Magyarországnak, hogy bármiféle szovjetellenes szövetséghez csatlakozzon.²

² Száray Miklós, Kaposi József: Történelem IV., Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2006, 183-184.o

A mezőgazdaság államosítása

1948. június 12-én megalakult az MDP (Magyar Dolgozók Pártja), élén Rákosi Mátyással. Az új párt a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülése révén jött létre. A két párt levonta azt a következtetést, miszerint a kommunizmus megvalósításában nem járhatnak külön utakon és a szovjet példa az élet minden területén követendő. Ennek jegyében olvadt össze a két párt, és elkezdte Magyarország életének, politikájának, gazdaságának és társadalmának szovjet mintára történő átalakítását. A megalakult egységes munkáspárt rövidesen felszámolta a többpártrendszert és már leplezetlen, nyílt, kommunista diktatúrát vezetett be. Az MDP célul tűzte ki a mezőgazdaság paraszti kisbirtokra épülő termelését, a kisipar bekapcsolását a tervgazdálkodásba, a magánkereskedelem bekapcsolását a tervgazdálkodásba, valamint a szociális biztonság fokozását. Mindez azt jelentette, hogy a parasztnak még többet kellett termelni, a földeket be kellett szolgáltatni a termelőszövetkezetekbe, és az ellenkező parasztokat meg fogják hurcolni.³

Propaganda plakát, buzdító szöveg a beszolgáltatásra⁴

³ A magyarok krónikája, Szerk.: Glatz Ferenc. Budapest, Officina Nova kiadó, 1996, 655. o

⁴ <https://veol.hu/hirek/tonkretett-es-megalazott-emberek-1293699> 2016.03.01.

Már 1946-ban megkezdődött a földesúri és vitézi réteg felszámolása a nemesi címek eltörlésével, így szükségük volt egy új célpontra. A kormány által megbélyegzett kulákság megfelelő volt a célpont szerepére, mivel nagy létszámú csoportokról van szó, amik vidéken jelen vannak, így az osztályharc megkezdte a kulákok kizsigerelését és letiprását. A kommunista ideológia szerint azokat a gazdákat nevezték kulákoknak, akik akkora földdel rendelkeztek, hogy a földjeiken a mezőgazdasági munkákhoz másokat is foglalkoztattak, vagy módos iparosok és kereskedők voltak, ezzel kizsákmányolva a földdel nem rendelkezőket és a dolgozók többi csoportjait. Mindez lehetővé tette, hogy kulákoknak, zsíros gazdáknak, basaparasztoknak bélyegezzék őket és az osztályárulóként ellenségképet kreáljanak róluk. A szovjet mintára kialakított megbélyegzés Magyarországon a 25 hold feletti vagy 250 aranykoronánál értékesebb földterülettel rendelkező gazdákat sújtotta. A kormány, ha valakit el akart tiporni a párt útjából - viszont nem rendelkezett ekkora földterülettel -, akkor is kuláknak bélyegezte az illetőt.⁵ Ezzel a kormány a saját maga paródiájává vált. *„Nem csak azt tudja, hogy bérese van, hogy kupeckedik, spekulál, uzsorás, kizsákmányoló. Pontosan tudja azt is, hogy ki az, aki a lányát nem engedi középparaszt fiához menni, vagy fiának nem engedi meg, hogy középparaszt lányát vegye el feleségül”*⁶ – hangzott Rákosi iránymutatása, mi szerint minden helyi paraszt tudja, hogy ki a kulák a falujában.

Az 1945 és 1948 között tartó gazdasági és társadalmi fellendülés 1949-ben megfordult. A magyarság válsághelyzetbe került. A hivatalos politika a fellendülés és felemelkedés látszatát mutatva kormányzott, ám ez messze sem volt olyan fényes, mint amilyennek mutatták. Megkezdődött a kulákok korlátozása. Nem csak a szabad földfelhasználás jogától fosztották meg őket, hanem elkezdődött a traktorok, cséplőképek, azaz a munkaeszközöknek az elkobzása. A kulákokat ellehetetlenítették a rendes életszínvonalról. A rendeleteket sűrűn változtatták, egyre szigorították a beszolgáltatás mértékét, és sokszor zűrzavart okozott, hogy a rendeletenként eltért a kulákhatár. Mikor Gerő Ernő azt állította, hogy a beszolgáltatások olyan mértékűek, hogy egy egyszerű, becsületesen dolgozó paraszt könnyedén teljesíteni tudja és még szabad piacra is bőven marad neki, akkor már nem csak hazudott a népnek, hanem gúnyolódott is. 1948-ban 3000 parasztot ítéltek el a beszolgáltatás nem teljesítése miatt. Ettől kezdve a büntetőperes eljárások, rendőri „intézkedések”, nemritkán fizikai bántalmazások, megalázások

⁵ A magyarok krónikája, Szerk.: Glatz Ferenc. Budapest, Officina Nova kiadó, 1996, 672-675.o

⁶ Száz rejtély a magyar kommunizmus történetéből. Szerk.: Gábor Júlia. Budapest, Gesta Könyvkiadó, 2004. 46-47. o.

tömkelege sújtotta a parasztságot. Céljuk volt a falusi kisbirtokos parasztság felszámolása és ezzel együtt az „ellenség”, a „belső árulók” leleplezése. *„Fizessenek a gazdagok”* –írta a Szabad Nép. Az 1948/49-es begyűjtési rendelet szerint a 25 holdas gazdáknak háromszor, az 50 holdas gazdáknak négyszer annyit kellett beszo­l­gáltatni, mint a nem kulák gazdáknak. Az 1949-1950. évi beszo­l­gáltatási ren­de­let­tel a termelők köte­le­zettsége 15%-al emelkedett, míg a kulákoknál 40%-al.⁷ Ezzel a kulákságot még inkább meggyötörték, akkora terhelést róva a nyakukba, hogy már nem tudták teljesíteni a beszo­l­gáltatást.

A képen: elrejtett élelmiszer után kutató rendőr⁸

Sokszor előfordult, hogy a parasztok annyira féltek a büntetéstől, - amit azért kaptak, mert a kemény munkájuk ellenére sem tudtak eleget tenni a köte­le­zettségeiknek – hogy megvásárolták a terményt a piacokon, szomszédoktól. Rákosi nem tűrte el, hogy ne legyenek kulákok. Az ellenséget minden faluban megtalálta, ha nem talált a kulák megnevezésnek megfelelő birtokost, akkor olyan középparasztot minősített kuláknak, aki soha, vagy csak néha fogadott idegen munkaerőt a családján kívül. *„Kulákokra csak kemény kéz hat”* – ezzel az ideológiával gyötörték a kulákokat. Az 1948-ban átszervezték az ÁVO-t, és létrejött az Államvédelmi Hatóság (ÁVH). Ezzel megalapították azt a szervezetet, amitől a parasztság legjobban félt. Állandó rettegés lett úrrá az embereken,

⁷ Rubicon, Történelmi Magazin, XXVI. Évfolyam 281. szám, 2015/4, 43-47. old., Kiadó: Rubicon-Ház Kft., Budapest 2015.

⁸ https://www.mozaweb.hu/Lecke-TOR-Tortenelem_8-A_Rakosi_diktatura-102082 2016.03.01.

hogy mikor jönnek el értük az AVH- sok. Aki nincs velünk, az ellenünk van! – hangzott a jelmondat, miszerint bárkit, bárhol, bármikor elkaphattak. A parasztok egy része túrt és kitartott az őket sújtó diszkrimináció ellenére is, őket egy idő után elhurcolták, ha már nem tudtak teljesíteni, de voltak, akik öngyilkosságba menekültek. A beszolgáltatást el nem végző parasztokat „közellátást veszélyeztető bűncselekmény” címen ítélték el.⁹ Nem volt ritkaság, hogy belehaltak a testi-lelki fájdalomba, amit a bebörtönzés vagy a folyamatos üldöztetés, élni nem hagyás okozott. Számtalan paraszt menekült halálba a piros K betű okozta gyötrelmekből.

Képeken: kommunista rajz a kulákságról, mint pók, és nyílt gyűlölködő plakát¹⁰

⁹ Száz rejtély a magyar kommunizmus történetéből. Szerk.: Gábor Júlia. Budapest, Gesta Könyvkiadó, 2004. 46-47. o.

¹⁰ http://mandiner.blog.hu/2011/01/10/adaz_ellensegunk_a_kulak 2016.03.01.

„Pókok a kulákok, melyek a parasztok és az éhező munkások vérén híztak kövérré. Piócák, melyek a dolgozók vérét szívták, annál jobban gazdagodva minél jobban éhezett a munkás a városokban és a gyárakban. Vámpírok, melyek a kezükbe ragadták és ragadják a földesúri földeket, és újra meg újra igába görnyesztik a szegény parasztokat!”¹¹ - szól Lenin idézete.

A kifüggesztett versenytáblák „Becsülettábla” és „Szégyentábla” napról napra mutatta, hogy kik az élenjárók, és akik az alulmaradtak.¹² Akik az utóbbira kerültek rá, azokat automatikusan fel is jelentették, hiszen a beszolgáltatás hazafias kötelességének elmulasztása közellátási büntetnek számított. A parasztok lassan, de biztosan adták fel önállóságukat és szabadságukat a lelki és fizikai erőszak hatására. 1951-től 1953 májusáig, tehát majdnem 2.5 év alatt 850 000 esetben szabott ki büntetést a rendőrség, a bíróságon ugyanebben az időszakban 387 000 embert ítéltek el. Ezekben az ügyekben 40 800 besúgó (hivatalos nevén bizalmi) működött közre. Az osztályharcok fokozódását hirdető kommunista vezetők az ellenség keresését nem csak a saját pártjukban szorgalmazták, hanem erre buzdították a parasztságot is. A bíróságok a büntetések kiszabását a lehetetlen, már-már nevetséges ürügyekre alapozták. Ilyen volt például a burgonyabogár keresésének elmulasztása, harapós kutya szabadon engedése, ha a padláson nem volt ivóvíz, ha hernyót találtak a kiküldött ávosok a fákon, vagy ha nem találták megfelelőnek a kút állapotát.¹³

¹¹ http://mandiner.blog.hu/2011/01/10/adaz_ellensegunk_a_kulak 2016.03.01.

¹² Száz rejtély a magyar kommunizmus történetéből. Szerk.: Gábor Júlia. Budapest, Gesta Könyvkiadó, 2004. 44-45. o.

¹³ Bertényi Iván, Gyapay Gábor: Magyarország rövid története, Budapest, Maecenas Kiadó, 1993, 590-591. o.

*„Megérett a búza, megérett a búza,
Le is van aratva.
Csak a beadás még, csak a beadás még
Nincs meg a faluban.
Jár a kulák szája, a demokráciára,
De persze csak sűgva
Majd tovább adja Gyurka
S eljut minden zugba.*

*Nőnevelő gárda fel is figyel rája.
Összeül tanácsra.
Mi annak az oka, nem megy a gabona
Géptől a magtárba.
Megbeszélük gyorsan, mit csinálnak mostan;
Egyenként eljárnak
S háznál agitálnak
Nosza, hozzálátnak. [...]*

*Lóg a kulák orra, megy már a gabona,
Sorra a raktárba.
Keserves a kedve, nem sikerült terve,
Megnyúlott a képe.
De a gazda boldog, tudja mi lesz már most,
Beadást, hogy illik,
Túl is teljesítik
S szabadpiac nyílik”¹⁴*

Így szólt egy kulákellenes nóta a sok közül. A gyűlölködő versekkel, színdarabokkal, népdal átköltésekkel próbálták uszítani a parasztságot a kulákok ellen. Hozzájuk tapadt minden olyan el nem követett büntett, amit csak el tudott képzelni az akkori utálkozó kormány. A bő termés hiányát, a beszolgáltatással való meg nem

¹⁴http://kommentar.info.hu/iras/2013_4/_ne_higgy_a_kulaknak_nagygazdaellenes_propaganda_a_rakosi-korszakban_2016.03.01.

elégedést, a rossz időjárást, és a mindennapok negatív mozzanatait is a kulák kártevésével azonosították. A megszégyenítő cikkek a helyi lapokban, a „bűnösök” közvélemény előtt való megszégyenítése csak a kezdet volt. A házaikat eltulajdonították és börtönbe, munkatáborokba küldték őket, ahol a legsúlyosabb kínzásoknak vetették alá az ártatlanokat. Sorra nyíltak az ÁVH felügyelete alatt az internáló-és munkatáborok, amelyekbe a kulákokat száműzték és elhurcolták. Ilyen munkatáborok például Recskén, Kistarcsán, Hortobágyon létesültek.¹⁵

Egy ideig menekülhettek a helyzettől: ha a földjeiket beszolgáltatták vagy egy részét bérbe adták, akkor lekerülhettek a kuláklistáról. 1951-ben viszont hoztak egy olyan rendeletet miszerint mindenkit kuláknak minősítettek, aki már 1949-ben az volt. Nem számított, hogy alig maradt földje több kuláknak, vagy volt, akiknek egyáltalán nem is maradt földje. A kulák, kulák maradt a nyilvántartásban, bármit tehetett. Többen próbálkoztak azzal, hogy otthagyták a földjüket, eltűntek a faluból, de a káderlap még azután is követte és gyermekeiket diszkriminálta iskolai és egyetemi felvételik, munkavállalások alkalmával. A kulák bélyeg levakarhatatlanul ott állt mindenhol, még a gyerekek iskolai naplójában is külön feltüntették a kulákszármazást. Ha egy gyermek tovább akart tanulni, akkor a szülejének pártagnak kellett lennie, és a párt személyesen bizonyosodott meg arról, hogy az illető nem kulák és a szülei eleget tesznek a beszolgáltatás kötelezettségeinek. Aki nem felelt meg a párt szerint, annak esélye sem volt egyetemi, főiskolai tanulmányokat folytatni. A kulák emberek egy része olyannyira ragaszkodott vagyoni függetlenségéhez, eredményességéhez, földjeihez, hogy ellenállást tanúsítottak. A diktatúra a társadalom majdhogynem minden rétegét maga ellen fordította. A legnagyobb ellenállás az 1956-os forradalom volt. Bár 1956 őszén két alkalommal is törölték a terheket, a parasztság nem sokáig gazdálkodhatott adóktól és beszolgáltatástól mentesen, hiszen a forradalom leverésére került sor.

1956-57-ben sok paraszt kilépett a termelőszövetkezetből és az államosított földterületek a felére csökkentek. A forradalom és szabadságharc bukása után némileg enyhítette a Kádár-kormány a beszolgáltatások mértékét, a kollektivizálás csak lassan indult be, hogy aztán 1958-59-ben újra visszatérjenek az erőszakos politikához. Az egyéni gazdák feladták reményeiket, világossá vált, hogy a szovjet megszállás folytatódik és nincs esély egyéni gazdálkodásra. A terrort már nem leplezték, az elkeseredett parasztnál már

¹⁵ Rubicon, Történelmi Magazin, XXVI. Évfolyam 281. szám, 2015/4, 43-47. old., Kiadó: Rubicon-Ház Kft., Budapest 2015.

refináltabb eszközökkel is célt lehetett érni – persze ez nem határolta el a kormányt az erőszak alkalmazásától. A Kádár-rendszer 1959-ben elismerte, hogy szükség van a kulák réteg szaktudására és szorgalmára, ezért lehetőséget adtak arra, hogy a kulákok visszaszerezzék a társadalmi pozíciójuk egy részét, amit elvesztettek az 50-es évektől.¹⁶

„Négy rend ruhám van és teljes

szabadságom,

Eltársaim, enyém a világ.

Szemem vigyázva, féltőn csüng hazámon,

Fegyverrel védem, ha kell – igazát.

Húszon – két éves karom erejével

Segítem népem, mint ahogy segít

Velem együtt milliók erejével

Szovjet, román s a többi bolsevik.

Öt év minden termése, – ízes alma,

S a jövő olyan bőséget ígér,

Milyet csak a dolgozó nép hatalma

Teremt a földön, s dédelget szívéen.

Országom ellened tört meglapulva

Néhány bitang, gaz, hitvány áruló

Tőrös szavam szívük, keresztülfúrja,

Csalánnal verje testüket a szó.

Velem kiált az üzemeknek hangja,

Szavam tovább adják az iskolák,

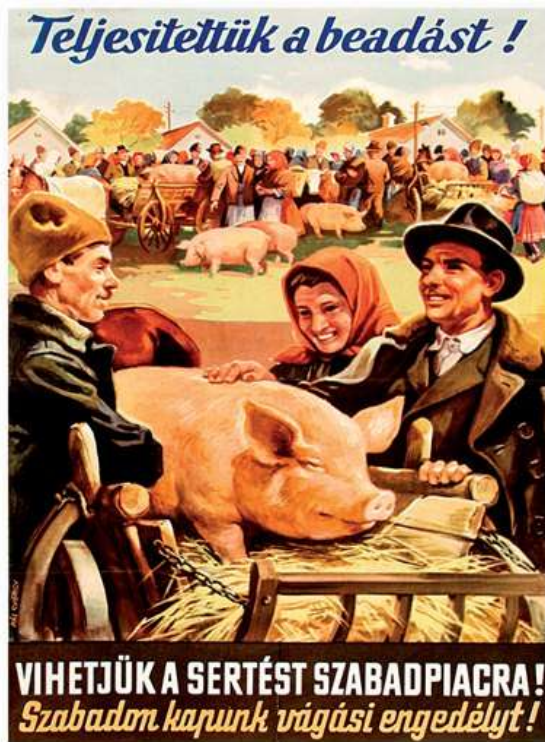
Hegyekké tornyosul a nép haragja.

¹⁶ A magyarok krónikája, Szerk.: Glatz Ferenc. Budapest, Officina Nova kiadó, 1996, 698. o

*Az egész ország versemmel kiált.
S feleletkép mindenütt magasabbra
Kúszik a termelési grafikon.
Jobban szántják a traktorok a barna
Földet a dunántúli dombokon.
Jobban vigyázunk üzemekben, földön
Jobban a Pártban, ki mit tesz s hogyan?
Hogy az árulók kése beletörjön
S élhessünk, építhessünk boldogan.
Az árulók ellen vezess a harcba
Atyánk, tanítónk, hősünk: Rákosi
S pusztítsa el őket a nép haragja
S a világ proletárjai”¹⁷*

Takács Tibor: Az árulók ellen (1950)

¹⁷ <http://lakberendezes.hu/eletmod/magyar-eleterzes-az-50-es-evekben/> 2016.03.01.

Képeken: propagandaplakátok az 50-es évek elejéből¹⁸

¹⁸ https://www.mozaweb.hu/Lecke-TOR-Tortenelem_8-A_Rakosi_diktatura-102082 2016.03.01.

Nagykőrösi kulákság

Ahhoz, hogy a nagykőrösi kulákság helyzetéről átfogóbb képet kaphassak, megnéztem a *Kulák volt az apám* című filmet. A film a kommunizmus rendszer kulákküldözéseiről szól, az egyéni történeteket, szenvedéseket nagykőrösi kortanúk mesélik el. A filmet Kabay Barna és Petényi Katalin rendezte. A film nagyon tanulságos volt számomra, mivel áttekinthető képet kaphattam a nagykőrösi kulákság helyzetéről, és ez segítséget nyújtott a helyi megpróbáltatások kifejtésében.

A 19. században Nagykőrös jelentős alföldi mezőváros volt, melyet nagy tanyavilág vett körbe. Az 1930-es években a lakosság 40%-a tanyákon élt, a kis- és középparasztság a gabonatermelés és állattartás mellett gyümölcs-és zöldségtermesztéssel foglalkozott. Városunk mérete ellenére Bécsbe és Berlinbe is exportálta jó minőségű termékeit. A második világháború pusztításai után az ország mezőgazdasága erősen kezdett hanyatlani. 1945 őszén a termények betakaríthatatlan állapotúak voltak. Ennek következtében a kormány egyre hatalmasodó terheket rótt a parasztság nyakába. 1948-ban Kecskeméten Rákosi meghirdette a kollektivizálást, innentől kezdve begyorsultak a folyamatok a szovjet akaratnak megfelelően. 1949-ben Rákosi már arról beszélt, hogy a három éves terv keretében a magyar parasztság 90%-a fogja rendes, szocialista, közös társas művelésben kezelnie a földjét. Természetesen a kulákküldözés a mi városunkat sem kerülhette el. Mivel a nagykőrösi parasztok magas számban voltak, így nem kevés olyan parasztot találtak, akikre ráakaszthatták a kulák jelzőt. A filmben hallottam olyan idősök történetét, akik azt mesélték, hogy volt mikor előre orvost rendeltek a házhoz, mert tudták, hogy a kulák olyan verést fog kapni, hogy orvosi ellátásra lesz szükség, és nem akarták, hogy meghaljon. A filmben megszólalók meséltek a munkatáborokban való tartózkodásukról, azoknak szervezéséről és körülményeiről. „Olyan nyomasztó korszak volt az 50-es évek, hogy azt nem lehet az emlékezetből kitörölni” – említette az egyik kortanúként megidézett idős asszony. Gyakorta éjszakánként csöngettek a kulákverők, ezért vannak olyan idősök, akik mai napig álmatlanságban szenvednek, nem mernek elaludni és megriadnak minden egyes csengőszótól („csengőfrász”). Egy másik visszaemlékező azt mesélte, hogy a kulákellenes

tiszt így szólt hozzájuk: „... itt fognak megdőgni, a maguk testével lesz a föld megszírozva...”.¹⁹

A film hatására megértettem, hogy a kortanúk közel sem meséltek el mindent az adott időszakról, és számtalan olyan idős ember van, aki nem mer nyilatkozni. Hogy saját fülemmel hallhassam a történeteket, felkészítő tanárom segítségével felkerestem egy kortanút. Szűcs István tanár úr megengedte, hogy pályázatomhoz interjút készítsek vele és belátást engedett a saját emlékeibe.

¹⁹ Kabay Barna, Petényi Katalin: Kulák volt az apám, CinemaStar Kft. 2014

Interjú

2016. 03. 05- én szombaton Bartusné Tóth Nóra tanárnővel meglátogattuk Szűcs István tanár urat, akinek az édesapját kuláknak nyilvánították az 50-es években. Az interjúm kezdetén megkértem a tanár urat, hogy általánosan meséljen a családi háttéréről, valamint a családi történetekről kérdeztem.²⁰

„A kulákvilágról, erről a sorsról igazán szépeket nem tudok mondani. Ebben a korszakban nevelődtem, gazdálkodó családból származom. „Kulák volt az apám” című filmben szerepelek, mint kortanú. Az a véleményem, hogy a huszadik század barbár volt. Bizonyos embereknek, bizonyos családoknak, a legszorgalmasabbaknak, a legtöbbet teremtőknek nagyon keserves volt. Miért is? Mert szorgalmasak voltak, mert törekedtek a gyarapodásra. Mert a huszadik században elindítottak egy ideológiát, amely ideológia legkönnyebben úgy szerzett magának vagyont, harácsot, hogy a többit letiporta. Számukra ez a siker korszak volt, de nem ők verítékeztek. Történetemet távolról kezdem. Az 1919-es Tanácsköztársaság során az én dédapám behalt a szorgalmába. Ha valaki szorgalmas volt, ő bizony az volt. Kőrös határában használhatatlan homokbuckákat vállalt fel. Ott indította az életét, elkubikolta, a munkásoknak kenyeret adott, önmaga ugyanúgy robotolt velük, szőlő- és gyümölcsstelepitéssel gazdagodott, gyarapodott. Jó fölfeljövő korszakban élt, megjött a Tanácsköztársaság, életét vesztette.”

- Róla van szobor Nagykőrösön, a Kecskeméti úton?

„Igen. A részletekről nem tudok, mert a szüleim nem merték elmondani, életveszélyes volt végső soron a gyerekeknek ilyet mondani. Nem azért mert rossz volt a gyerek, hanem azért, hogyha megfélemlítik, még elkottyant valamit. Ilyen oknál fogva nem mertek... 50 év körül jártam, amikor egy kicsit többet tudtam meg dédapámról az én noszogatósomra a szüleimtől.

²⁰ Szűcs István, Nagykőrös Losonczy utca 12., 2016.03.05.

Nos, visszatérve, amikor a Tanácsköztársaságnak vége lett, végig vérengzett ez a hullám az egész országon, majd jött a második világháború. A családomból egyedül az édesapám maradt életben. Az apai nagyapám az első világháborúban, az összes férfi unokatestvér vagy az első vagy a második világháborúban haltak meg. Apám a második világháború előtt volt katona, és akkorra már leszerelőben volt mire a második világháború kifejlődött. Egyik alkalommal Felvidéken teljesített szolgálatot, lovastiszt volt, az őrségből elmentek a kaszárnyába, átadták az őrséget, jött a váltás, a váltás légitámadást kapott, senki nem maradt életben. Ha éppen akkor apám szolgál, én sem vagyok.

Csemőben volt egy kis tanyácskánk. A második világháborúban a családom kimenekült a városból erre a tanyára. Én akkor olyan bödörgő kisgyerek lehettem. A betonúton a tanyaszomszéd elindult hazafelé, a biciklire fölkötött egy libát, és vitte a városba. Látja a család, hogy két portyázó orosz megállítja az öreget, el akarták venni a libát, az öreg nem adta, fogták magukat és lelőtték az öreget, a liba az övéké lett. Az a két katona szépen a földeken keresztül jött a mi tanyánk felé. Apám akkor már leszerelt volt, az épületből kiharangsolták, zsebeket kiforgattatják, kezét föltetették. Aztán a két katona közül az egyik csőre töltötte a géppisztolyt, a másik meg matatta apámat, arra nem volt képes a katona, hogy visszabiztosítsa a pisztolyt, a feje fölött elengedte a sorozatot. Minden elmesélés újraélést jelent.” (Közben könnycsepp jelent meg a tanár úr szemében.)

- Hogyan és miért nyilvánították kulákká az édesapját?

„A családuk kisparaszti család volt, apám örökség révén 10.5 hold földdel rendelkezett. A bátyja ugyanennyivel rendelkezett, de a bátyját az oroszok elvitték Szibériába, ma sem tudjuk hol halt meg. Mint tisztességes testvérhez illik, az Ő örökségét is művelte, vitte tovább, dolgozott rajta. Az volt a terve, hogy amit megtermel, azt feleteti és hizlaldát épít. Már meg volt rendelve az építőanyag, mikor bejött a kommunizmus. Azért, mert az apám vitte a testvérenek a jussát, járandóságát, így 20 hold fölé került a birtokméret. A földek értékét aranykoronában mérték, ami a termőképességét, a várostól viszonyított távolságát, stb. jelentette. A jó termőképes talajjal rendelkező föld magas, a silány föld 3-7 aranykorona körüli volt. Az édesapám földje körülbelül 8 aranykoronát, ha ért és már akkora volt (21 hold), hogy kuláklistára került. Teljesen mindegy milyen oknál fogva, de kuláklistára került. Ennek igazán sérelmes és fájdalmas következményei lettek. Elvették a téesszesítés során az összes gazdasági berendezést, állatot, igavonó jószágot, szerszámot,

egy lova volt apámnak, az édesanyjának meg a nevelőapjának még egy lova, és azt a két lovat összefogták. Így tudtak valahogy boldogulni. Végző soron annyira kifosztották a családot, hogy éjszaka nem mertünk otthon aludni. Miért is? Mi is volt a bűnük? Mert szorgalmasak voltak, mert teremtettek valamit, nem mentek el se lopni, se rabolni.”

- Hogyan zajlott a téeszésítés? Miként vették rá a gazdákat, hogy csatlakozzanak a téeszbe?

„Kisiskolás voltam, emlékszem, amikor már az a hír járta, hogy a téeszésítés elkezdődött. Hallottam egy történetet, hogy az egyik családnál úgy kényszerítették a téeszbe való belépésre, hogy bezörgetett a csonttörőbrigád, csapatostól bementek és megkérdezték: „Papa meggondolta e magát?” – bizonyára korábban már kereshették. „Hát még én nem gondoltam meg, próbálok gazdálkodni.” Erre fogták a papát, felültették a sparheltre, és ráordítottak a mamára: „A szent Úristenit mama, fázunk, tüzeljen!”. A papa belépett a téeszbe. Minta téeszeket csinálhattak volna, hogy a gazdák vágyjanak a belépésre. E helyett...

Az ember olyan lény, amelynek a lelkében szadizmus is megfér. De nehéz embernek lenni...”

- Az Ön Édesapja csatlakozott a téeszbe? Milyen szerepe volt a téesz munkájában?

„Apám verés nélkül belépett a szövetkezetbe. Aláírta, odaadta mindenét. Az egész vagyonunkból egy Java kis motorkerékpárt tudtunk venni. Az volt a családi vagyon. Ez lett abból, ami volt. Mivel apám a műveltebbek közé tartozott így brigádvezetői feladatot kapott. Neki kellett a napi munkát kiadni, melyik család mit csináljon, neki kellett a háztáji birtokokat kimérni, a művelést felügyelni. Inkább éltünk szerényebben, szűkebben, de nem vállalt magasabb rangú munkát. A legmagasabb pozíció műszaki raktáros volt, amit elért.”

- Hogyan viselte meg az embereket ez a sok erőszak, vádaskodás és megfélemlítés?

„Hazafelé mentem egyszer az iskolából, megáll egy kis Csepel diesel teherautó, leugrálnak a hátsó térről az ugyancsak gumibottal rendelkező csonttörők és bezörgettek a szomszédba

(emlékeim szerint a küllemük olyan volt egy kicsit, mint a munkásöröknek). Csak utána tudtam meg, hogy a bácsi, aki ott lakott felakasztotta magát. Akkoriban ez nem volt ritka, sokan felakasztották magukat.”

- Az Ön családját is zaklatták?

„Éjszakánként verték a kerítést, a kaput, megjegyzéseket tettek: „piszkos kulák”. Ha teljesítette a beadásokat az ember, utána még magasabbra tették a limitet. Addig nem mehettél piacra, amíg a községben vagy faluban volt, akinek beadási tartozása volt. Tehát ha nekem már letelt a beadási tartozásom, és volt két tojással több, de a városban valakinek tartozása volt, nem vihettem a piacra. A gazdaemberek többsége kénytelen volt a piacon, az utcában a szomszédoktól megvenni a termést, mert nem tudott teljesíteni. Disznóról álmodni sem lehetett. Csak külön engedéllyel lehetett disznót vágni. Bútorainkból úgy tudunk valamennyit megmenteni, hogy a jólelkű szomszédok föl-föl vállaltak egy-egy bútordarabot és éveken át rejtegették. Vissza is adták megkímélt állapotban a szüleimnek. Mi is volt a bűnük? Szorgalmas emberek voltak, nem raboltak, nem zsákmányoltak ki senkit, csak a testvért várták vissza.”

- Padlássöprésekről tudna mesélni?

„Igen. A városházi tisztviselők előírták a kvótát, hogy ennyi tojást, ennyi mázsa gabonát, ennyi szalonnát vagy húsneműt kell beszolgáltatni. Ha tudtad teljesítetted, talán egy kicsit békén hagytak. Ha nem tudtad nem hagytak békén. A csoportos végrehajtók végigjárták az udvart, a házat, a padlást. Valahol volt olyan is, hogy fegyvert tettek a szárkúpba és lelkesen felkiáltottak: „Nézd, mit találtam!”– ez a halálozat jelentette. Bármikor előfordulhatott. Nálunk apám a kamra ablakába egy kannafödőbe tette ki a bort, amíg volt benne bor addig csellengtek, nem „akartak” találni semmit, majd amikor elfogyott a bor, akkor elkezdtek hőzöngeni. Ennyin múltott a család, a gyerekek élete. Szerencsére nem találtak nálunk fegyvert, de volt, akinek tettek és találtak.”

- Milyen volt gyerekként látni, hogy bántják a szüleit?

„Félve, sírva. Sosem feledem, a kishobában feküdtem, aludtam. Anyámék a másik szobában. Éjjel dörömböltek a kapunkon: „Gyere piszkos kulák...” Anyám mondta nekem: „Kicsi fiam ne szólalj meg, mert akkor megtudják, hogy itthon vagyunk, nehogy sírj!”

A nagyanyám az apámmal együtt játszós szomszéd gyerekeknek ugyanúgy adta a lekváros, zsíros kenyereket, mint apámnak, és évek múlva, ez a gyerek, miután pribék lett, az apámat is, és az anyámat is molesztálta, behívatta a városházára, ahonnan büntetlen édesanyám az ablakon át menekült a tortúra elől. Ebbe a népbe úgy belenevelődött a túlélési praktika, hogy egy része még kollaborálásra, spicliségre is hajlamos volt, csak hogy túlélje. Ez a főbenjáró bűne. A hatalmak, amelyek a fejünkre ültek kihasználták ezt. Spiclihálózatot építettek ki. Én az életemet adom érte - Te pedig elárulsz, gyalázol! Számonkérés pedig nincs a világ legnagyobb gyalázatára. Bűn van – bűnhődés nincs.”

- A városban elítélték az embereket, akik nyomás hatására csatlakoztak a téeszbe?

„Mindenki tudta, hogy nem volt más út. A diktatúra az diktatúra. Ha nem léptek be, csonttörésnek lettek áldozatai vagy Recskre vitték munkaszolgálatba, koholt vádak alapján.

Időnként felteszem magamnak a kérdést: Van-e mindennek értelme, ha időnként ilyen gyalázatosan learatják az emberi törekvéseket?”

- A gimnáziumban, egyetemen, munkahelyen érte bármi, amiért a K betű ott volt a neve előtt?

„A gimnáziumban nem. Amikor leérettségiztem és felvételi kérvényt kellett kitölteni, csak akkor volt lehetőségem bárhol továbbtanulni, ha egy párttitkár jóváhagyta. Ez így történt, eljött hozzám egy párttitkár, aki jólelkű ember volt. Elbeszélgettünk, pozitív véleményt adott, így el tudtam végezni az egyetemet. Különben soha el nem végezhettem volna, nem kaptam volna diplomát. Az egyetemen viszont nem így volt. Évek múlva jöttem rá, az apró pici dolgokból, „morzsákból” következtettem ki, hogy van olyan ember a csoportban, aki az én megfigyelőm. A munkahelyemen olyan helyre kerültem, ahol megértettek. Bántást nem kaptam, fel voltam készülve, de sosem bántottak. Az életem jó részéig végig kísért a piros K betű. Ezt az ember a sírjáig cipeli magával.”

- Van valami személyes élménye az orosz katonákkal?

„Keresztanyámhoz volt mikor elszállásoltak egy orosz katonáorvos házaspárt. Felmérték a lakást, és kiszabták, hogy melyik helység maradhat az övéké. Egyszer keresztanyámnál voltam, láttam, hogy nagy a sírás-rívás. Később kiderült, hogy lejárt az itt tartózkodása a katonapártnak, irány Távol-Kelet, irány „haza”. Ha nekem azt mondják katonáorvos létemre, hogy a feleségemmel hazamehetek, repülök! Ezek sírtak. Milyen viszonyok lehettek ott? Az amerikai hadifogságból megszabadult orosz katonák nem mehettek haza a falujukba, azért, hogy nehogy elmeséeljék, hogy a világ másik felén hogy élnek az emberek. Ha Te, az életedet hajlandó vagy a hazáért, a népedért feláldozni, végig harcolsz egy átok állapotot, amit a második világháborúnak hívtak, és mikor megszabadulsz, életben maradsz, haza nem mehetsz. Irány a GULAG, irány az ólombánya, hogy el ne kottyintsd, hogy mit láttál. Ez volt az a híres szocializmus.”

- Kárpótlást kapott az elvesztett földekért?

„A kárpótlás során a földjeink egy részét visszakaphattuk, de kárpótlási jegyet kaptuk. Egy alkalommal szóltak az emberek, hogy szervezkednek ellenem a volt téészesek. Általában a kikiáltási ár feléért meg lehetett volna venni a földterületeket. A szervezkedések vége az lett, hogy a téészesek összeálltak és meg akarták kaparintani azt a földet, amit meg akartam venni, és annyira fölverték az árat, hogy a városban az összes kárpótlási licitek során én voltam a második legdrágább vevő. Akkor sem adtam volna a földet, ha az összes kárpótlási jegyem rámegy. Egy jólelkű ember rájuk licitált és kiestek a versenyből. Ez a lelki összetartozás.”

- A mostani földjei ugyanott vannak, mint a rég elvesztett földek?

„A mostani földjeim jó része ott van, ahol az ősi föld volt. Eladó földeket vásárolgattam, van olyan tábla föld, amit 41 embertől vásároltam meg tanári fizetésből. Ehhez kitartás kell, remény és a földnek a szeretete.”

- Mit érez, amikor kimegy a földre?

„Szabadságot. Jól érzem kint magam. Fizikailag ma már nem tudok annyit teljesíteni, mint régen, de szerencsére van segítségem. Ne félj a veritéktől! Felemel, biztosabbá tesz, jót alkottál, ami a néped öröksége lesz, melynek öröme a tiéd.”

- Miért nem nyílnak meg a megviseltek?

„Mert a nóta mondja: betyár volt az édesapám, öregapám nem különben, becsületes igaz ember, hogy lett volna énbőlőlem. Valamint a fa és az almája eset is lehet. Azért nem nyílnak meg, mert az ítélkezők leszármazottai ma is itt élnek... és mert nem volt bűnhődés.”

Beszélgetésünket tanár úr egy Radnóti Miklós idézettel zárta:

*„Oly korban éltem én e földön,
mikor az ember úgy elaljasult,
hogy önként, kéjjel ölt...”*

Konklúzió

Az 1950-es évek kulákküldözéseiről az emberek évekig nem mertek beszélni. 1989-ben megtörtént Magyarországon a rendszerváltás, a magyarok szakítottak a szocializmussal és Magyarország demokratikus állammá vált.²¹ Annak ellenére, hogy megszűnt a szovjetelnyomás, az oroszok kivonultak az országból és megvalósult a teljes demokrácia, az elnyomottak így sem mertek felszólalni. Olyan mély sebeket hagyott a parasztokban a kulákküldözés, és az azzal járó gyötrelmek, hogy soha el nem tudják azt feledni. Természetesen vannak olyan emberek, akik bár nagy fájdalommal, de beszélnek a történelekről. Ahogy interjú alanyom is elmondta, minden elmesélés újraélést jelent számukra. A nyilatkozó időseknek hatalmas bátorságra van szükségük ahhoz, hogy merjenek nyíltan beszélni, mivel a szocializmus rányomta lelkükre a félelem bélyegét.

A mai napig nem került sor tényleges kártérítésre a kulákok irányában. Az elvesztett földjeikből ugyan kaptak kártérítést, de ez korántsem enyhíti lelki és testi fájdalmaikat. A sok megalázás, bántalmazás, diszkrimináció, ami érte őket, valamint a családtagok, barátok elvesztése olyan lelki sebeket okozott számukra, hogy a földkárptólás nem tudta elfeledtetni a sok kint, ami végigkísérte az életüket. Ha a 21. században valakit egyéni sérelem ér, legyen ez bármiféle eredetű, lehetőség van a 100%-os igazságszolgáltatásra. A kulákküldözések áldozatainak sosem nyílt erre lehetőségük. Az elkövetők többségben nem kerültek elszámoltatásra, nem bűnhődtek meg a tetteikért. Az áldozatoktól sosem kértek bocsánatot. Úgy hiszem, az egyetlen „kárptólás”, amit nyújthatunk az idősek számára, hogy meghallgatjuk őket, tanulunk sorsukból, ez pedig mindennél többet ér nekik.

Az országgyűlés 2012-ben június 29-ét, Péter-Pál napját a kulákküldözés idején tönkretett gazdák emléknapjává nyilvánította. Ez a jelképes gesztus jelzi az ország elítélését a kommunista diktatúra idején végrehajtott üldöztetés és megkülönböztetés iránt. Az emléknap fontos céljának tartják, hogy az utókor kellően tájékozott legyen a kommunista rendszer embertelenségeiről és, hogy megismerjék a középparasztság

²¹ <http://www.origo.hu/itthon/20000408arendszervaltas.html> 2016.03.01.

szenvedéseinek történetét. Az első emléknapon, 2012. június 29- én Kecskeméten emlékművet állítottak a kulákküldözést elszenvedett embereknek.²²

2013-ban Nagykőrösön, a Hősök terén szobrot állítottak a kulákküldözés áldozatainak emlékéül. A szobrot Szabó György szobrászművész készítette. A szobor sokat jelent a nagykőrösi megemlékezőknek, hiszen ezzel a város együttérzését fejezi ki az áldozatok és hozzátartozóik iránt.²³

A nagykőrösi szobor²⁴

²²http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=391210_a_kulakuldozes_aldozatainak_emleknaja_hatter 2016.03.01.

²³ Kék Nefelejcs Nagykőrös - 2013.07.05. - XXIII. évf. 27. szám - p. 8, 11.

²⁴https://www.kozterkep.hu/~21277/Tisztelges_az_50_es_evek_aldozatai_es_uldozottei_elott_Nagykoros_2013.html#photo-147399 2016.03.01.

Végül szeretném megköszönni a tanár úr segítségét, hogy bizalmába fogadott és időt nem sajnálva beszélgetett velem, valamint Bartusné Tóth Nóra tanárnő felkészítését és, hogy segítette a pályázatom előkészületeit. Amiért külön köszönetet szeretnék mondani Nagykőrös Város Önkormányzatának, hogy a pályázat megírásával sok tudással gazdagodtam, valamint lehetőségem nyílt megismerni Szűcs István tanár urat, aki rendkívül mély benyomást tett rám.

Bibliográfia

A magyarok krónikája, Szerk.: Glatz Ferenc. Budapest, Officina Nova kiadó, 1996, 655. o, 672-675.o, 698.o.

Bertényi Iván, Gyapay Gábor: Magyarország rövid története, Budapest, Maecenas Kiadó, 1993, 590-591. o

Kabay Barna, Petényi Katalin: Kulák volt az apám, CinemaStar Kft. 2014

Mohácsy Károly, Vasi Géza: Irodalmi szöveggyűjtemény 12. , Krónika Nova Kiadó, 2012. 171-173.o

Rubicon, Történelmi Magazin, XXVI. Évfolyam 281. szám, 2015/4, 43-47. old., Kiadó: Rubicon-Ház Kft., Budapest 2015.

Száray Miklós, Kaposi József: Történelem IV., Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2006, 183-184.o

Száz rejtély a magyar kommunizmus történetéből. Szerk.: Gábor Júlia. Budapest, Gesta Könyvkiadó, 2004. 44-45., 46-47. o.

Szűcs István, Nagykörös Losonczy utca 12., 2016.03.05.

http://kommentar.info.hu/iras/2013_4/_ne_higgy_a_kulaknak_nagygazdaellenes_propaganda_a_rakosi-korszakban_

https://www.kozterkep.hu/~/21277/Tisztelges_az_50_es_evok_aldozatai_es_uldozottei_elott_Nagykoros_2013.html#photo-147399

<http://lakberendezes.hu/eletmod/magyar-eleterzes-az-50-es-evekben/>

http://mandiner.blog.hu/2011/01/10/adaz_ellensegunk_a_kulak

https://www.mozaweb.hu/Lecke-TOR-Tortenelem_8-A_Rakosi_diktatura-102082

<http://mult-kor.hu/meg-a-gyerekek-neve-melle-is-egy-nagy-k-kerult---a-kulakuldozes-aldozatainak-emleknapja-20150629>

<http://nemzetismeret.hu/?id=4.55>

<https://veol.hu/hirek/tonkretett-es-megalazott-emberek-1293699>

<http://www.origo.hu/itthon/20000408arendszervaltas.html>